

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2014

Janmartin Rahder en Simon Teerink

Inleiding

Tot aan de eeuwwisseling broedde de grote gele kwikstaart zeer sporadisch in Noord-Brabant. Vanaf 2000 nam het aantal plotseling toe. Sinds 2006 volgt de stichting Vogels in Brabant de soort op de voet. Een groot aantal vrijwilligers gaat in het voorjaar op pad om territoria van de grote gele kwik op te sporen. Dit artikel beschrijft de resultaten van 2014.

Winter en voorjaar van 2014

De winter was uitzonderlijk zacht met een gemiddelde temperatuur van 6,0 °C tegen 3,4 °C normaal. De winter kende geen vorst van betekenis, zodat we mochten hopen op een verder herstel van de Brabantse populatie. Ook het voorjaar verliep zeer zacht, wat weer gunstig kan zijn voor de broedresultaten.

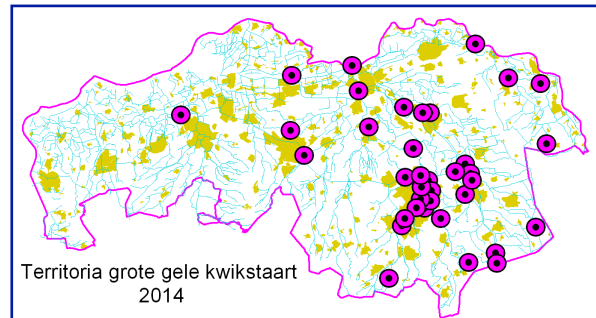
Vrouw met jong, Eindhoven 2014 (Ruud Bouwman)

Telinspanning

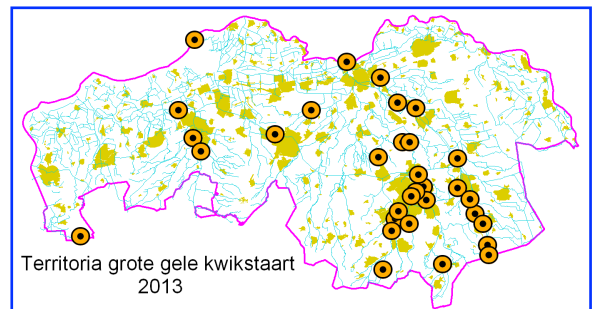
Bij dit extensieve vlakdekkende onderzoek zijn ook in 2014 de meeste gebieden weer bezocht die ook in voorgaande jaren positief resultaat opleverden. Het aantal vaste tellers bleef ongeveer gelijk. Verder leunen we op losse waarnemingen die zijn doorgegeven via telmee.nl en waarneming.nl. Van deze laatste ontvangen we jaarlijks een uitdraai. Daarnaast zijn we in 2014 ook gestart met het monitoren van veel Brabantse watermolens, rioolzuiveringen en sluizen.

Resultaten

In 2014 zijn 37 territoria gevonden. Dat zijn er 5 meer dan in 2013. Het is wederom een toename, dit jaar met 16%. De opwaartse lijn zet dus door. De kaartjes tonen de gevonden territoria van grote gele kwikstaarten in 2014 en 2013. Waarnemingen die voldoen aan Sovon-criteria tellen hierbij mee; het gaat dus niet alleen om broedgevallen.

Territoria grote gele kwikstaart 2014

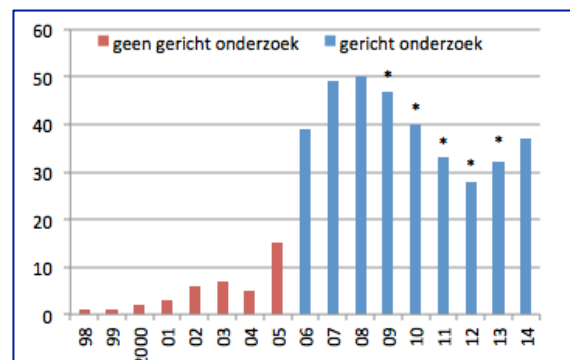

Territoria grote gele kwikstaart 2013

Broedende vogels zijn met zekerheid vastgesteld op zeker 15 locaties. Hiervan waren er 12 met zekerheid succesvol, waarbij in 5 gevallen het tot een succesvol tweede legsel kwam. Het ziet er daarom naar uit dat het broedsucces in 2014 een stuk hoger lag dan in 2013; exacte vergelijkende cijfers ontbreken echter.

Populatieontwikkeling

De grafiek toont het aantal gevonden territoria in Noord-Brabant. De jaren met voorafgaand een vorstrijke winter zijn met een * gemarkeerd.

Na de stormachtige toename vanaf 2000 van deze soort in Noord-Brabant volgde na het topjaar 2008 een afname. Dit lijkt samen te hangen met de felle vorstperiodes in de jaren 2009-2012. Opvallend is dat in 2013 de grote

gelen, ondanks de felle vorstperiode in de winter, nauwelijks geraakt lijken te zijn. Hetzelfde geldt voor de ijsvogel, een andere watergebonden en vorstgevoelige soort. De ups en downs van onze grote gele kwikstaart lijken synchroon te lopen die van de ijsvogel. De schommelingen bij de ijsvogel zijn wel heviger van aard, de winterse klappen zijn soms enorm. Het herstelvermogen van de ijsvogelpopulatie lijkt echter groter dan dat van de grote gele kwikstaart; halveringen en verdubbelingen van de populatie in één jaar, zoals soms bij de ijsvogel, kent de grote gele kwik niet.

Verspreiding naar regio

regio	2011	2012	2013	2014
west	1	1	5	1
midden	6	3	4	6
noordoost	2	4	4	8
peel	9	5	7	8
kempen	15	15	12	14
totaal	33	28	32	37

De Kempen is nog steeds het belangrijkste gebied voor de grote gele kwikstaart met ruim een derde van de Brabantse territoria. In 2012, het slechtste jaar sinds de start van ons onderzoek, bevonden zich 15 territoria (54%) in de Kempen. Nu de stand weer toeneemt is het aantal territoria in de Kempen ongeveer gelijk gebleven. De groei vindt dus plaats in de andere regio's, en dan met name in midden- en noordoost-Brabant.

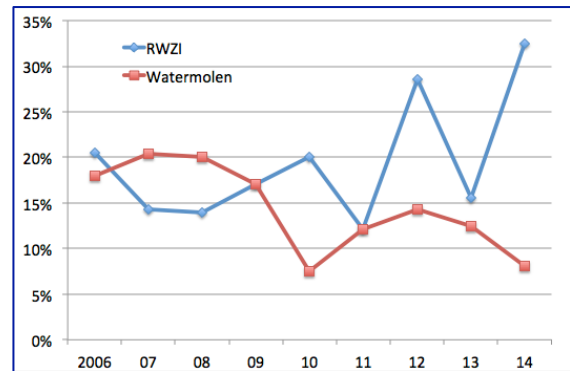
In noordoost was het aantal grote gelen altijd gering. Dit jaar was er echter een sprong te zien van 4 naar 8 territoria. De westwaartse uitbreiding zakte in 2014 weer in.

Beekkwikken

Dit jaar waren nog maar 3 van de 14 Brabantse watermolens bezet, een absoluut dieptepunt. In goede jaren waren er zeker 10 molens bezet. Statistische uitspraken doen met de relatief geringe aantallen in onze provincie is riskant, maar dat de molens worden verlaten lijkt duidelijk. Nog steeds weten we niet wat hiervan de oorzaak kan zijn. De molens zijn niet veranderd en ook het aanbod van nestgelegenheid niet. Kan het iets te maken hebben met de beken zelf? Is het voedselaanbod (macrofauna) in de beken minder geworden? Waardoor dan?

Rioolkwikken

In 2014 staat de rioolwaterzuivering (rwzi) bovenaan in het lijstje populaire broedbiotopen met 12 van de 37 territoria. Daarmee is bijna een derde van alle gevonden territoria in onze provincie op deze weinig romantische locaties te vinden. Uitschieter is de rwzi van Eindhoven, met maar liefst vier paar!

De grafiek met procentuele verdeling van de biotopen rwzi's en watermolens toont de leegloop van molens richting rwzi's. De dip in 2013 bij de rwzi's is een waarnemerseffect, zie ons jaarverslag over 2013.

Ontwikkelingen in landelijk perspectief

Landelijk is het aantal paren tussen 2008 en 2013 gehalveerd, met de grootste daling in 2009 en 2010. Daarna sukkelde de populatie landelijk gezien nog iets verder achteruit³.

Maar in 2013 steeg het aantal in N-Brabant weer enigszins, terwijl het aantal in Twente verder daalde en de ZO-Achterhoek zelfs een zeer sterke daling liet zien.

In 2014 toonde de populatie grote gelen in Limburg een lichte achteruitgang (dit op basis van enigszins onvolledig onderzoek), voor Twente geldt hetzelfde. Opvallend is dan het grote herstel (+50%) in de Achterhoek². Een verklaring voor deze regionale verschillen ligt mogelijk voor een deel in de fluctuerende telinspanningen.

Monitoring

2014 was het eerste jaar dat we in N-Brabant een aantal objecten systematisch zijn gaan monitoren. Het gaat om sluzen, stuwen, watermolens en rwzi's. I.v.m. de systematiek hebben we nog geen cijfers, maar dekking van de objecten is met bijna 70% vrij groot te noemen. Dit jaar gaan we hiermee door. Er zijn nog rwzi's in het westen van de provincie in de aanbieding!

Onderzoek in 2015

Dit jaar is het 10e jaar van ons onderzoek in N-Brabant. Ook dit jaar gaan we ermee verder. Er zijn daarbij wat speerpunten: zo vermoeden we dat er in noordoost-Brabant veel méér grote gelen moeten zitten! Dit geldt vooral de Peelhorst en het stroomgebied van de Lage/Graafse Raam. Ook in de regio Peel zou het drukker moeten zijn. Het ruist er in beide regio's van de graafjes, loopjes, raampjes en vliertjes. Als er in loopjes zoals de Lactariabeek of de Soeloop territoria zijn te vinden, waarom dan niet in nog enkele van die andere honderd loopjes?

Nog een opmerking

We zien dat veel waarnemers enthousiast grote gele kwikken doorgeven, vooral via waarneming.nl. Helaas staat daar vaak niets vermeld over het kleeft of over het gedrag, terwijl dit voor ons essentiële informatie is. Probeer te noteren, man of vrouw of jong, dan wel zang, nestbouw of nestindicatief gedrag. En als je zuinig bent op de nestlocatie, 'vervaag' dan de waarneming. Door details door te geven voorkom je dat je waarneming niet kan worden meegenomen in het onderzoek.

Meedoen

Als je ook wilt meedoen aan dit onderzoek, of een monitoring-object wil 'adopteren', dan kan je contact met ons opnemen via info@grotegelekwik.nl

Blijf daarnaast losse waarnemingen doorgeven via waarneming.nl of telmee.nl!

Dankzegging

Zonder de inspanningen van een flink aantal deelnemers is een dergelijk langlopend onderzoek niet mogelijk. Onze dank gaat daarom uit naar al degenen die in 2014 hun waarnemingen hebben doorgegeven:

Leo Ballering, Ineke Barten, Wil Beeren, Harold Bierens, Ans de Bijl, Louis Bijlmakers, Harry van der Borg, Paul Bos, Ruud Bouwman, Arno Braam, Mario Bullens, Albert van Engeland, Giel Ermers, Frans van Erve, Jacques Eversdijk, Dirk Eykemans, Fiona Franken, Gerard van Gool, Piet Gruyters, Toon van Haaren, Martin Hermans, Titia van Heusden, Fulco van 't Holt, Cees Janssen, Cor Karsemakers, Robert Kastelijn, Gijs Kerkhof, Rick Kuijten, Otto Kwak, Leo van de Laar, René Lambrechts, Harrie van der Leij, Jaap van der Linden, Hanneke Luxemburg, Dennis Maas, Riet Meijer, Antonio Mendoza, Theo Muusse, Ted van Oss, Rutger van Ouwerkerk, Piet Peijs, Lambert Prüst, Marco Renes,

Jeffrey Samuels, Ger van Santvoort, Mark Scheepens, Chris Schenk, Jelle Schuurmans, Henk Sierdsema, Koos Slenders, Mark Sloendrecht, Peter van der Sloot, Jochem Sloothaak, Willy Smulders, Peter Toonen, Peter Twisk, Bart Veenstra, Frank Verhagen, Ludy Verheggen, Hisko de Vries, Angelique van Vugt, Jeroen Wijnen

Verder dank aan allen die hun gegevens doorgeven via waarneming.nl en telmee.nl en aan degenen die we vergeten zijn te noemen!

Gebruikte bronnen:

1 Akker, Peter van den (2015).

Het broedseizoen 2014 van ivsvogel en grote gele kwikstaart in Twente. Eigen verslag.

2 Boele, Arjan (2015).

Persoonlijke mededeling data ZO-Achterhoek (bron: Pim Leemreize en Robert Kwak). Sovon.

3 Boele, Arjan et al. (2015).

Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon

4 Braam, Arno en Janmartin Rahder (2009).

Geschiedenis van een nieuwkomer: de grote gele kwikstaart als broedvogel in Brabant in 2006-2008. www.grotegelekwik.nl

5 Rahder, Janmartin en Simon Teerink, (2014)

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2013. www.grotegelekwik.nl

Partners:

www.brabantsevogels.nl

www.brabantslandschap.nl

www.dommel.nl

www.eco-on-site.nl

www.grotegelekwik.nl

